

Naturavdelningen
Jennie Niesel

Vilka miljöprövningar kan det handla om?

Denna information gav Naturvårdsverket på webinariet om våtmarker på Internationella våtmarksdagen 2 februari 2018. Texten är tagen från presentation och film som ligger på [Naturvårdsverkets webbplats](#). Filmen ”Våtmarksdagen webinarium våtmarks-juridik” finns också på [Youtube](#)

Utgångspunkt

Ni kommer att göra en vattenverksamhet. Viktigt att tänka på vid planeringen är om åtgärden kan kräva en anmälan, tillstånd, dispens eller någon annan prövning.

Det viktigaste tipset: Ta tidig kontakt med kommunen och Länsstyrelsen om vägledning kring vilka prövningar som kan krävas. Nedan listas sådant ni ofta kommer att stöta på:

1. Vattenverksamhet
2. Strandskydd, Biotopskydd
3. Klurigheter:
 - a. Markavvattningsföretag
 - b. Artskyddsdispens
 - c. Andra klurigheter

1. Vattenverksamhet

Bestämmelserna finns i 11 kap Miljöbalken (MB) och Lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Vad är vattenverksamhet?

Vilka åtgärder som avses i finns listade 11 kap 3 §MB.

Förenklat:

En åtgärd i ett vattenområde som syftar till att ändra vattnets djup eller läge. Exempelvis anläggande av våtmark, igenläggning av diken, omgrävningar av vattendrag (meandring), borttagande av vall i ett vattenområde etc.

Viktiga definitioner att känna till

Vattenområde: ett område som täcks av vatten vid högsta förutsebara vattenstånd (11 kap 2 §MB).

Exempel: Ett översvämningsområde som man egentligen tycker är ganska torrt men som täcks med jämna mellanrum av vatten. Hantering sker enligt 11 kap MB.

Vattenanläggning: en anläggning, som har kommit till genom vattenverksamhet (11 kap 4 §MB). Särskilda regler finns kring borttagande av dem.

Exempel: diken, vallar, bevattningsdammar etc.

Damm: en vattenanläggning vars syfte är att dämna upp eller utestänga vatten eller blandningar av och annat material, (11 kap 4 §MB).

Vattenverksamhet

Tillstånd (11 kap 9 §MB)

All vattenverksamhet är tillståndspliktigt: Hanteras av Mark -och miljödomstolen – rättskraftiga tillstånd tid för beslut ca 1år. Samråd och MKB krävs, eventuellt även muntlig förhandling.

Anmälan (11 kap 9a §MB)

Länsstyrelsen tar beslut – ca 8 veckor – 1350 kr

Lista i 19 § i [förordningen \(1998:1388\)](#) om vattenverksamhet.

T.ex. punkt 1. anläggande av våtmark där vattenområdet har en yta som understiger 5 hektar.

Undantaget (11 kap 12 §MB)

Tillstånd eller anmälan behövs inte, om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena

Havs- och Vattenmyndigheten (HaV) är vägledande myndighet i dessa frågor. Naturvårdsverket vägleder i markavvattningsfrågor.

Tips

Det är inte bara bra att pressa in alla åtgärder i ett projekt som en anmälan till Länsstyrelsen. Det kan visserligen vara lockande då det bara tar 8 veckor, bara kostar 1350 kr och det ryms inom listan i förordningen om vattenverksamhet.

Men: för att åtgärderna säkert kommer att få vara kvar och att ingen enskild kan komma och klaga så behöver man ett rättskraftigt tillstånd av Mark- och miljödomstolen. Länsstyrelsens beslut saknar rättskraft, det är endast ett beslut från en tillsynsmyndighet, men det finns naturligtvis möjlighet att använda det där så är möjligt.

2. Strandskydd och biotopskydd?

Nedan följer lite att tänka på och att kolla upp.

Åtgärder inom strandskyddat område kan kräva dispens från strandskyddet (via kommunen). *Exempelvis anläggande av våtmark på en befintlig strandäng vid en sjö.*

Våtmarker som anlagts kan generera strandskydd (idag: 100 m från våtmarksytan). *Inom 11 kap MB tittar man på både allmänna och enskilda intressen. Därför viktigt att grannar och berörda är med på åtgärderna för annars blir det direkt tillståndsplikt på dem. I vissa län, t.ex. Uppsala, har Länsstyrelsen beslutat om vilka vatten som omfattas av strandskydd. De berörs inte på samma sätt.*

Är detta ett problem på alla marker ex jordbruksmark? Naturvårdsverket tar fram en vägledning i frågan (länsstyrelsen).

► **Kommentar (Länsstyrelsen):** I 50% av länen är minsta lilla dike/rännil strandskyddad enligt beslut. I Västra Götaland är det inte så. En ny ”pöl” får därför inte strandskydd automatiskt.

Igenläggande av diken på jordbruksmark kan kräva dispens från det generella biotopskyddet (sök hos Länsstyrelsen).

3. Klurigheter

a. Klurighet: Markavvattningsföretag (MAV)

Går att prata länge om. Finns i princip överallt men är ett problem i större utsträckning i södra Sverige. Man behöver ha koll på om man berör dessa eller inte.

Historik: Från slutet av 1800-talet fram till mitten på 1900-talet behövde vi utöka jordbruksproduktionen för att odla mer mat. För att frigöra mer mark och sänka grundvattnet och därmed öka produktionen gjordes dikningsföretag (dikningar, sjösänkningar och invallningar). Samfälligheter med tillstånd för olika vattenanläggningar bildades för att hantera detta på ett övergripande sätt. Alla som ingår i samfälligheten har någon gång bekostat att den gjordes, ingår och är delägare och har en underhållsskyldighet i vissa procentsatser som framgår av deras handlingar.

Idag (2012) finns ca 50 000 markavvattningsföretag i Sverige och på många platser är just här som behovet med nya våtmarker eller restaureringar är som störst.

Markavvattningsföretagen kan beskrivas som vattenreglering-, diknings- eller sjösänkningssamfälligheter med rättskraftiga tillstånd som gäller än idag trots att de är 150 -50 år gamla.

Delägarna är på vissa håll mycket aktiva och andra helt omedvetna att företaget finns.

Är företaget aktivt är det en bra samarbetspartner där man vet vem man ska prata med kring åtgärderna och båda parter kan komma med förslag. I företag som ”glömts bort” har samfällighetens funktion ofta upphört och papper försvunnit. Var och en underhåller då sin egen bit. Men man måste ändå hantera dem.

Behov att ompröva, ”avveckla” eller på annat sätt hantera dessa krävs när våtmarksåtgärder ska utföras.

- Anlägga ”större” våtmark i markavvattningsföretaget går emot dess syfte att torrlägga och markavvattningsföretaget måste då ”avvecklas”. **Naturvårdsverket återkommer i frågan.**
- Anlägga mindre våtmark inom båtnadsområdet* för ett markavvattningsföretag, utan att tillstånd eller kostnadsfördelningslängd berörs. Kräver **troligen** inte omprövning, men samråd med markavvattningsföret. **Naturvårdsverket tar fram vägledning. * på marken som har nytta av avvattningen**
- Åtgärder som förändrar ett markavvattningsföretags tillståndsgivna anläggning innebär omprövning av markavvattningsföretaget. Exempel förändra profilen på diket d.v.s. bredda, fördjupa, ta bort. Man kan även ompröva enskilda samfälligheter.

Slutsats markavvattningsföretag

Om man vill anlägga våtmarker eller restaurera våtmarksområden som berör ett markavvattningsföretag så kommer det att kräva hantering (omprövning, tillstånd) av markavvattningsföretaget på något sätt.

Kontrollera i Länsstyrelsernas WebbGIS om markavvattningsföretag berörs. Här kan du ofta se plankartor och profilkartor samt ibland även tillstånden.

Kontakta sen Länsstyrelsen för att veta hur du ska hantera det. Vill du veta mer om samfälligheten och hur den fungerar så vänder du dig till Jordbruksverket.

b. Klurighet: Artskydd

Samråd eller tillstånd diskuteras med Länsstyrelsen.

Restaurering av befintlig våtmark kan kräva en artskyddsdispens.

Underhållet av våtmarken kan innebära en artskyddsdispens – mest där det finns ett behov, t.ex. näringsvåtmarker där man vill gräva ur emellanåt för att bibehålla funktionen och där t.ex. vattensalamandrar flyttat in.

c. Andra klurigheter – Naturvårdsverket återkommer

- **Naturvårdsverket tar fram vägledning** kring anmälan om vattenverksamhet och markavvattningsföretagens tillstånd i samråd med HaV och Länsstyrelserna. *pkt 13 i förordningen om vattenverksamhet dvs ändring av en tillståndsprövad vattenverksamhet, om ändringen är en anmälningspliktig verksamhet enligt 1–10.*
- Igenläggning av dike är att betrakta som en utrivning av en vattenanläggning (Lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet) – krävs tillstånd till utrivning eller inte? – **Naturvårdsverket återkommer i frågan.**

Sammanfattningsvis att tänka på

Vattenverksamhet – åtgärden kommer förmodligen att kräva en anmälan eller tillstånd - Kontakta Länsstyrelsen.

Strandskydd – behövs en dispens? Kommer våtmarken att generera ett strandskydd? Kontakta kommunen.

Biotopskydd – kräver åtgärden en dispens? Kontakta Länsstyrelsen

Markavvattningsföretag – kontrollera om det berörs – om ja kontakta länsstyrelsen för vägledning i hantering.

Artskydd – krävs underhållsinsatser - hur ska de utformas? Anläggning kan också kräva kontroll mot förekomst av skyddade arter.

► *Kommentar (Länsstyrelsen): För att anlägga särskilt angelägna våtmarker på platser med befintliga höga naturvärden så krävs dispens och för att få den att man kan uppvisa särskilda skäl. Det ska mycket till för att en anläggning kan anses uppfylla särskilda skäl för att ta bort eller skada fridlysta arter. Så välj i första hand placeringar som inte krockar med artskyddet och undvik befintliga våtmarker.*

Lantmäteriet kan bli en flaskhals – det gäller att vara ute i god tid.

Ta del av information om [tillsyn av markavvattning](#) på Miljösamverkan Sveriges webbplats.